

ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄՆԱՑՈՐԴԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ

Գևորգյան Պարզև

*մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վանաձորի պետական համալսարան
Հայաստանի Հանրապետություն
pargevgevorgyan007@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-1859-2153>*

Էմինյան Գագիկ

*մանկավարժական գիտությունների թեկնածու
Վանաձորի պետական համալսարան
Հայաստանի Հանրապետություն
geminyan@mail.ru
<https://orcid.org/0009-0005-7976-9801>*

**Կրթությունը այն է, ինչ մնում է սովորածը մոռանալուց հետո:
Ալբերտ Այնշթայն**

Ամփոփում

Համառոտ ներածություն: Կրթությունը եղել և շարունակում է մնալ հասարակության զարգացման առանցքային շարժիչ ուժը: Այն հնարավորություն է տալիս ձևավորելու սերունդներ, որոնք պատրաստ են անդրադառնալու կյանքի տարբեր մարտահրավերներին և դիմակայելու դրանց: Մինչ օրս, երբ կրթական համակարգերը հղկում են իրենց կառուցվածքը և զարգանում նոր տեխնոլոգիաների ու մոտեցումների միջոցով, կրթության գնահատման մեթոդները և դրանց արդյունավետությունը դարձել են կարևոր քննարկման թեմա: Հոդվածում կնեղկայացվեն նորարարական մեթոդներ, որոնք նպաստում են գիտելիքների ստուգման արդյունավետությանը:

Հոդվածի արդիականությունը: Ժամանակակից կրթության համակարգերը մշտապես պահանջում են նոր մոտեցումներ, մասնավորապես՝ սովորողների գիտելիքների ստուգման հարցում: Ապագա ուսումնական գործընթացի արդյունավետությունը կախված է հատկապես մնացորդային գիտելիքների ստուգման մեթոդների ճիշտ ընտրությունից, ինչը կօգնի ավելի ամուր հիմքեր դնել ուսումնական նյութի յուրացման մեջ, ստեղծել նոր հնարավորություններ սովորողների զարգացման համար և առավելագույնս բարձրացնել ուսումնադաստիարակչական աշխատանքների արդյունավետությունը:

Գիտական նորույթը: Հոդվածի գիտական նորույթը կապված է մնացորդային գիտելիքների ստուգման նորարարական մեթոդների կիրարկման հետ: Մեթոդների որոշ առանձնահատկությունների և կիրառելիության վերլուծության միջոցով առաջարկվում

են նորարարական մոտեցումներ, որոնք հնարավորություն կտան ավելի արդյունավետ և բազմակողմանի գնահատելու սովորողների գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները:

Թեմայի արդիականությունը: Թեման արդիական է՝ հաշվի առնելով, որ կրթության արդյունավետությունը մեծապես կախված է գնահատման մեթոդների շարունակական կատարելագործումից:

Նպատակը: Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել և վերլուծել մնացորդային գիտելիքների ստուգման ձևերը, նորարարական մեթոդները, ներկայացնել դրանց կարևորությունը և կիրառման հնարավորությունները, որոնք կարող են մեծ ազդեցություն ունենալ կրթական գործընթացում:

Նորույթը: Ներկայացված են այնպիսի մեթոդներ և տեխնոլոգիաներ, որոնք ոչ միայն համապատասխանում են ժամանակակից կրթական պահանջներին, այլև զուգորդվում են գնահատման ավանդական մոտեցումներին:

Եզրահանգում: Մնացորդային գիտելիքների ստուգումը կարևոր բաղադրիչ է կրթության արդյունավետության բարձրացման համար: Այս գործընթացում պետք է հաշվի առնել տարիքային, զարգացման ու կրթական պահանջների տարբերությունները և ընտրել համապատասխան ստուգման մեթոդներ, որոնք կօգնեն ոչ միայն ստուգել հիշողությունը, այլև զարգացնել գիտելիքների կիրառման կարողությունները:

Բանալի բառեր՝ *մեթոդ, գնահատում, ուսուցիչ, դպրոց, կրթություն, սովորող, նախագիծ, քննություն, հարցում:*

Թեմայի արդիականությունը: Հանրակրթության բնագավառում տեղի ունեցող բարեփոխումների համատեքստում, երբ լուրջ դրվում է մնացորդային գիտելիքների ստուգման հարցը, հողվածում ներկայացվում են նորարարական մոտեցումներ, որոնք ունեն մեծ նշանակություն կրթական գործընթացի շարունակական զարգացումը հնարավոր դարձնելու համար: Վերջին տարիներին կրթության համակարգում ուսումնական գործընթացի արդյունավետության բարձրացման նպատակով առաջնային տեղ է զբաղեցնում սովորողների իրական կարողությունների բացահայտումը: Խնդիրն ավելի առաջնային է դառնում, երբ խոսքը վերաբերում է գնահատման այն ձևերին, որոնք թույլ են տալիս բացահայտել ոչ միայն փաստային հիշողությունը, այլև խորը ընկալումն ու կիրառման հմտությունները: Ուսումնական մեթոդների և գնահատման ձևաչափերի տարբերակումը տարիքային խմբերի միջև (տարրական, միջին և ավագ դպրոց) կարևոր նախապայման է: Հետևաբար անհրաժեշտություն է առաջանում վերանայելու գնահատման կիրառվող մեխանիզմները՝ որոնելով նոր եղանակներ, որոնք համադրելի են սովորողների տարիքային ու հոգեբանական առանձնահատկությունների հետ:

Հիմնախնդիրը: Գնահատման ավանդական մեթոդների սահմանափակ հնարավորություններն են, քանի որ այդ մեթոդները չեն ապահովում գիտելիքների մտապահման ու կիրառելիության լիարժեք ստուգում: Այսինքն՝ ուսուցման արդյունքների գնահատումը չի համընկնում ժամանակների պահանջներին: Նոր մոտեցումների և տեխնոլոգիաների ներդրումը պահանջում է ուսուցիչների գիտելիքների ու կարողությունների լրացուցիչ զարգացում ու վերա-

պատրաստում: Վերջին շրջանում գնահատման նոր մոտեցումների մասին արտացոլված են Վ. Վ Սիդորովի, Ռ. Մ. Չուդինսկու, Մ. Վ. Կոչուրովայի, Վ. Ա. Տոլստիկի, Ա. Վ. Նիկիտինի, Վ. Գրինի, Տ. Կելզանի, Մ. Կլարկի, Դ. Շիլլի և ուրիշների աշխատություններում, սակայն ոչ մի աղբյուրում չի շոշափվում դպրոցականների մնացորդային գիտելիքների ստուգման ձևերի, մեթոդների ու տեխնոլոգիաների մասին:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը: Ուսումնասիրությունը արժեքավոր է այնքանով, որ այն կարող է ուղենշել ուսուցիչներին ավելի արդյունավետ նորարարական մեթոդների կիրառում, ինչպես նաև օգնել բարելավել դասավանդման ու գնահատման գործընթացները: Այդպիսի մոտեցումները կնպաստեն կրթական արդյունքների բարձրացմանը և միևնույն ժամանակ կտան սովորողներին նոր հնարավորություններ մնացորդային գիտելիքների ճիշտ կիրառման գործում:

Կրթությունը միշտ եղել է հասարակության զարգացման ու առաջընթացի հիմնական միջոցը: XXI դարում, երբ կրթական համակարգերը թևակոխում են մի նոր փուլ, առանձնահատուկ կերպով կարևորվում է սովորողների ուսուցման գործընթացի ստուգման ու գնահատման խնդիրը:

Այս տեսանկյունից հիմնական խնդիրը վերաբերում է կրթության որակի գնահատման համակարգերի մշակմանը (ինչպես նաև կրթական քաղաքականության նախագծմանը)՝ առաջնահերթությունների սահմանմանը և դրանց հիմնավորմանը [4, էջ 9]:

Գիտելիքների ստուգման ավանդական ձևերը այլևս չեն բավարարում դպրոցի պահանջները: Այս համատեքստում ուշադրություն է դարձվում սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների ստուգմանը, ինչը կարևորվում է գիտելիքների լիարժեք վերափոխման ու ամրապնդման տեսանկյունից:

Ներկայացվող նյութը արժեքավոր կարող է լինել ոչ միայն ուսուցիչների համար, որոնք պետք է ավելի ճշգրիտ և բազմակողմանի գնահատեն սովորողների գիտելիքները, այլ նաև սովորողների համար, որոնք և պետք է տեղյակ լինեն, թե ինչպես է ստուգվելու ու գնահատվելու իրենց մոտ մնացորդային գիտելիքների մակարդակը:

Սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների բնութագրերը

1. Ինքնագիտակցություն և վերահսկում

Սովորողները զարգացնում են ինքնաճանաչողական ունակություն՝ հասկանալով ուսումնական գործընթացի էությունն ու բովանդակությունը, ընտրելով առավել արդյունավետ ռազմավարություններ՝ ըստ խնդիրների բարդության ու ժամանակի սահմանափակման:

2. Սովորելու գործընթացի մշտադիտարկում

Սովորողները կարողանում են ինքնուրույն վերահսկել ուսման մեթոդները՝ գնահատելով դրանց արդյունավետությունը և հարմարեցնելով դրանք ըստ իրավիճակի:

3. Բազմակողմանի մտածողություն

Սովորողները զարգացնում են քննադատական մտածողություն՝ տարբեր տեսանկյուններից մոտենալով խնդիրների լուծմանը և վերլուծելով իրենց գործողությունները:

4. Հակադրվող ռազմավարություններ և ինքնագնահատում

Սովորողները պետք է պատրաստ լինեն փոփոխելու գիտելիքի մտապահման ռազմավարությունները և ինքնագնահատել իրենց գործողությունների արդյունավետությունը:

Սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների ձևավորման գործընթացը ակտիվ ուսուցման ամենակարևոր գործառույթներից մեկն է: Տեսության և պրակտիկայի միասնության սկզբունքը մնացորդային գիտելիքների ձևավորման մեկ այլ կարևոր առաջնահերթություն է: Սովորողները հնարավորություն պետք է ունենան օգտագործելու տեսական գիտելիքները գործողությունների մեջ:

Ուսուցանողի կողմից պատշաճ արձագանքները կարևոր են սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների ձևավորման համար: Սովորողը պետք է մշտապես ստանա հստակ ու մանրամասն արձագանք իր աշխատանքի և ուսման վերաբերյալ:

Կարևոր է ընդգծել, որ ուսումնական ձեռքբերումների գնահատումը կազմում է գնահատման համակարգի ընդհանուր գործընթացի անբաժանելի մասը [3, էջ 18]:

Սա կարող է ներառել ինչպես ուսուցիչների, այնպես էլ նրանց հասակակիցների գնահատականները: Արձագանքը ուղղված է սովորողի սեփական վարքագծի ձևավորմանը՝ օգնելով նրան ճիշտ գնահատել իր գործողությունները:

Մնացորդային գիտելիքները իրենց հիմքում ունեն 3 բաղադրիչ՝

ա) նյութի մտապահում,

բ) նյութի գիտակցում,

գ) նյութի օգտագործում գործնական և հետազոտական գործունեության մեջ [7]:

Ինքնագնահատումը սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների զարգացման անբաժանելի մասն է: Սովորողները պետք է կարողանան գնահատել իրենց ինքնուրույն աշխատանքը՝ հասկանալու իրենց ուժեղ և թույլ կողմերը: Ինքնագնահատումն օգնում է ավելի արդյունավետ կառավարելու ժամանակը և կրթական գործընթացը:

Մնացորդային գիտելիքների ստուգումը դառնում է ավելի ու ավելի կարևոր, քանի որ դրանք նպաստում են սովորողի ինքնակառավարման զարգացմանը և կարողությունների ավելի հավասարակշռված դրսևորումներին: Մնացորդային գիտելիքները սովորողներին հնարավորություն կտան ավելի լավ և արագ կողմնորոշվելու բարդ ուսումնական իրավիճակներում, արդյունավետ կազմակերպելու ուսման գործընթացը՝ ինչպես նաև ավելի կշռադատված ու քննադատական մոտեցում դրսևորել ամենատարբեր պայմաններում:

Գնահատումը սովորողների ուսումնական արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու, կուտակելու, վերլուծելու և դրա հիման վրա հանրակրթության արդյունքները վերահսկելու գործընթացն է [1, 231 էջ]:

Կրթության կազմակերպման գործընթացում տարբեր ձևեր են օգտագործվում սովորողների գիտելիքների օբյեկտիվ ստուգման համար, որոնք հիմնականում վերաբերում են տվյալ պահին ի հայտ եկած կրթական մոտեցումներին: Մինչդեռ վերջին տասնամյակներին նորարարական մոտեցումները սկսում են մեծ տարածում գտնել, գիտելիքների ստուգման ավանդական ձևերը՝ գրավոր քննությունները, բանավոր հարցումներն ու տեքստերի վերլուծությունը, շարունակում են մնալ կիրառվող հիմնական մեթոդները, որոնք ունեն իրենց առանձնահատկությունները, առավելություններն ու թերությունները:

Գնահատման արդյունքների վերլուծության ժամանակ պետք է հաշվի առնել գործընթացի բոլոր փուլերն ու բաղադրիչները [5, էջ 19]:

Մնացորդային գիտելիքների ստուգման նորարարական մեթոդներն ու տեխնոլոգիաները

Ուսումնական նախագծեր

Նախագծային մեթոդը սովորողներին հնարավորություն է տալիս իրական կյանքում կիրառելու իրենց գիտելիքները՝ լուծելով կոնկրետ խնդիրներ: Նախագծային աշխատանքը կարող է ընդգրկել ինչպես անհատական, այնպես էլ խմբային աշխատանքի ձևեր, որտեղ սովորողը կամ ուսումնական խումբը իրականացնում է հետազոտական կամ ստեղծագործական աշխատանք՝ թեմայի շրջանակներում:

Նախագծային աշխատանքների առավելություններ

1. Գիտելիքների համախմբում և կիրառման կարողություն

Նախագծային աշխատանքները թույլ են տալիս սովորողներին համախմբել և կիրառել տարբեր գիտելիքներ՝ դրանք կիրառելով ավելի խորը մակարդակով և արդյունավետորեն ստուգել մնացորդային գիտելիքները:

2. Ակտիվ ուսումնական գործընթաց

Նախագծային մեթոդը ներգրավում է սովորողներին պրակտիկ աշխատանքում՝ նվազեցնելով հիշողության բեռը և զարգացնելով համագործակցելու ու ժամանակի կառավարման հմտությունները:

3. Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն

Նախագծերը խթանում են սովորողների ինքնուրույնության, պատասխանատվության ու ինքնավստահության ձևավորմանը, աշխատանքը մշակում ու ներկայացնում են ինքնուրույն:

Նախագծային մեթոդի թերությունները

1. Ժամանակի սահմանափակումներ

Նախագծային աշխատանքները հաճախ ժամանակատար են և կարող են խնդիր առաջացնել, եթե ունենք ժամանակի սահմանափակում:

2. Գնահատման դժվարություն

Նախագծային աշխատանքների գնահատումն ավելի բարդ է, քանի որ սովորողները կարող են ուժեղ լինել ըստ տարբեր կարողունակությունների, ինչը բարդացնում է չափանիշների ստեղծումը:

2. Ինքնագնահատում

Այս մեթոդը սովորողի համար կարևոր է, քանի որ այն դարձնում է նրան ուսումնական ճանապարհի սեփական պատասխանատուն՝ գիտակցելով սեփական ուժեղ և թույլ կողմերը:

Ինքնագնահատումը ոչ միայն գնահատում է սովորողի առաջընթացը՝ հիմնվելով ուսուցչի կամ արտաքին գնահատողի կարծիքի վրա, այլ նաև օգնում է սովորողին ինքնուրույն վերանայել ու մտածել իր ուսումնական առաջընթացը ապահովելու մասին:

Ինքնագնահատման առավելությունները

1. Ինքնագնահատումը թույլ է տալիս սովորողներին գնահատել իրենց աշխատանքը, գտնել ուժեղ և թույլ կողմերը, զարգացնել ինքնուրույնություն ու պատասխանատվություն՝ ազդելով ապագա ուսման հստակության վրա:

2. Սովորողը անկեղծ է իր աշխատանքի հանդեպ, քանի որ գնահատում է այն առանց արտաքին ճնշումների:

3. Ինքնագնահատման մեթոդը զարգացնում է ինքնահսկողություն. սովորողը կարող է հետևել իր ընտրած ռազմավարություններին և ճշտումներ կատարել:

Ինքնագնահատման թերությունները

1. Կազմակերպման չհամապատասխանության դեպքում սովորողները կարող են լինել կողմնապահ կամ չափազանց խիստ իրենց աշխատանքի նկատմամբ՝ առանց ուսուցչի աջակցության:

2. Սովորողը չի կարող ճիշտ գնահատել իր աշխատանքը, եթե չունի հստակ չափանիշներ կամ վերջնարդյունքների վերաբերյալ պատկերացումներ:

Բացի վերոբերյալ մեթոդներից՝ կիրառություն են գտել նաև հետևյալ նորարարական մեթոդներն ու տեխնոլոգիաները՝ թվային հաշվողական գործիքներ, արհեստական բանականության ռեսուրսներ, որոնց բնութագրմանը չենք անդրադառնա՝ որոշ հանգամանքներից ելնելով:

Գնահատման նպատակը ապացույցների մանրակրկիտ հավաքումն ու վերլուծությունն է [8]:

Սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների ստուգման առանձնահատկությունները

Սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքների ստուգումը կարևոր փուլ է ուսումնական գործընթացում, քանի որ այն ոչ միայն թույլ է տալիս գնահատել դասի ընթացքում յուրացված նյութը, այլև սովորողի երկարաժամկետ հիշողության մեջ պահված և կիրառվող գիտելիքները:

Ինչպես նշվեց, մնացորդային գիտելիքների ստուգումը հատկապես արդյունավետ է այն դեպքերում, երբ սովորողը գործնականում կիրառելու է իր գիտելիքները տարբեր նախագծերի, հարցազրույցների, խմբային քննարկումների

կամ այլ միջոցներով: Դա ցույց է տալիս, թե որքան լավ է սովորողը հիշում և թե ինչպես է կարողանում կիրառել իր ստացած գիտելիքները: Դրա համար կարևոր է, որ սովորողները աշխատեն այնպիսի նախագծերի ու խնդիրների վրա, որոնք հնարավորություն են տալիս միաժամանակ ստուգելու ինչպես հիշողությունը, այնպես էլ ճանաչողական ու ստեղծագործական հմտությունները:

Գնահատման մեթոդների ընտրությունը նույնպես կարևոր է մնացորդային գիտելիքների ստուգման արդյունավետության համար: Գրավոր քննությունները շատ դեպքերում չեն կարող լիովին արտացոլել սովորողների կիրառելի գիտելիքները, քանի որ դրանք հաճախ կենտրոնանում են միայն հիշողության ստուգման վրա: Նման դեպքերում կիրառելի են այնպիսի մեթոդներ, ինչպիսիք են նախագծային աշխատանքները, դեպքերի վերլուծությունները, ռեֆլեքսիվ քննարկումները, որոնք հնարավորություն են տալիս գնահատելու ոչ միայն հիշողությունը, այլև գիտելիքների կիրառումը բարդ ու համատեքստային իրավիճակներում:

Նորարարական ուսումնական մոտեցումները, ինչպիսիք են խմբային քննարկումները, ինքնագնահատումը, փոխօգնությունը և նախագծային աշխատանքները, կարող են զգալիորեն բարձրացնել գիտելիքների ստուգման արդյունավետությունը, քանի որ դրանք խթանում են սովորողների ակտիվ մասնակցությունը ուսումնական գործընթացում և ավելի շատ կենտրոնանում են գիտելիքների կիրառման վրա: Այս մեթոդները խթանում են նաև սովորողների ստեղծագործական մտածողությունը, քանի որ նրանք ստիպված են մտածել և կիրառել իրենց գիտելիքները տարբեր համատեքստերում:

Մեթոդների տարբերությունն ըստ կրթական մակարդակների նույնպես կարևոր նշանակություն ունի մնացորդային գիտելիքների ստուգման գործընթացում: Տարրական դպրոցում կարևոր է ինտերակտիվ և վիզուալ մեթոդների օգտագործումը, որոնք մոտ են երեխաների առօրյա փորձին: Օրինակ՝ խաղային մեթոդները (գիտելիքների ստուգման հարցաշարերը, շախմատային խնդիրները) խթանում են երեխաների հիշողության զարգացմանը: Միջին դպրոցում ուսումնական պահանջները բարդանում են, և այստեղ ավելի շատ կիրառվում են հարցազրույցներ, քննարկումներ և նախագծային աշխատանքներ՝ սովորողի մտածողության զարգացման ու գիտելիքների կիրառելիության ստուգման համար: Ավագ դպրոցում ուսումը դառնում է ավելի նպատակաուղղված մասնագիտական կողմնորոշմանը, ուստի մնացորդային գիտելիքների ստուգման մեթոդները պետք է կենտրոնանան ոչ միայն հիշողության գնահատման, այլև դրանք վերլուծության և ստեղծագործական մտածողության մեջ կիրառելու կարողությունների վրա ինչպես դեպքերի վերլուծության, այնպես էլ խորքային հետազոտական աշխատանքների միջոցով:

Այսպիսով՝ մնացորդային գիտելիքների ստուգման գործընթացը պետք է համապատասխանի ուսումնական մակարդակին և խթանի ոչ միայն հիշողության, այլև գիտելիքների կիրառման կարողությունների զարգացմանը, հատկապես ավելի բարդ և համատեքստային խնդիրներ լուծելիս:

Հանրակրթական տարրական, հիմնական և միջնակարգ ծրագրերի սովորողների ուսումնառության ակնկալվող վերջնարդյունքները նկարագրում են, թե հանրակրթական հիմնական ծրագրերի կրթական աստիճանների ավարտին սովորողը ինչ պիտի իմանա, կարողանա անել և հասկանա: Վերջնարդյունքներն ուղղված են կարողունակությունների ձևավորմանը [9]:

Այսկերպ կրթական ծրագրերը ոչ միայն նպաստում են գիտելիքների յուրացմանը, այլև ընդգծում են սովորողների մոտ կարողությունների ու հմտությունների զարգացման կարևորությունը:

Գիտելիքը մարդու կողմից օբյեկտիվ իրականության արտացոլումն է փաստերի, պատկերացումների, հասկացությունների և գիտական օրենքների տեսքով [2, էջ 38]:

Պարզելու համար, թե ինչպիսի պատկերացումներ ունեն հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների ուսուցիչները սովորողների մնացորդային գիտելիքների ստուգման գործընթացի վերաբերյալ, իրականացրել ենք առցանց հարցումներ Լոռու, Շիրակի, Արարատի, Տավուշի մարզերի և Երևան քաղաքի դպրոցների ուսուցիչների շրջանում: Հարցմանը մասնակցել է 112 ուսուցիչ:

Հարցաթերթիկի այն հարցին թե **«Ի՞նչ ձևերով եք սովորաբար ստուգում սովորողների մոտ մնացորդային գիտելիքները»**, հարցվողների 40 %-ը պատասխանել է գրավոր քնությունների, 38 %-ը՝ բանավոր հարցումների, 12 %-ը՝ խմբային աշխատանքների, 10 %-ը՝ նախագծային աշխատանքների միջոցով, իսկ դեպքերի վերլուծության, ինքնագնահատման կամ այլ տարբերակ որևէ մեկը չի նշել: Արդյունքների վերլուծությամբ պարզ դարձավ, որ ուսուցիչները առավելապես օգտագործում են ավանդական մեխանիզմները սովորողների մնացորդային գիտելիքների ստուգման աշխատանքների իրականացման ժամանակ:

Հարցաթերթիկի հաջորդ՝ **«Ի՞նչն է կարևոր մնացորդային գիտելիքների ստուգման ժամանակ, որպեսզի այն լինի օբյեկտիվ և արդյունավետ»** հարցին հարցվողների 31.5 %-ը պատասխանել է՝ սահմանված չափորոշիչների հստակ գործածումը, 11.5 %-ը՝ սովորողի ակտիվ մասնակցությունը և մտավոր զարգացումը, 6.2 %-ը՝ վստահելի գնահատման գործիքների կիրառումը, իսկ 50.8 %-ը՝ ավանդական մեթոդների օգտագործումը:

Ակնհայտ է, որ ուսուցիչները ոչ միայն ապավինում են ավանդական մեթոդների լայն կիրառմանը, այլև անտեսում են սովորողների ակտիվ մասնակցության դերը:

Հարցաթերթիկի մյուս՝ **«Ո՞րն է, ըստ Ձեզ, ավելի կարևոր՝ ստուգել միայն գիտելիքների մտապահումը, թե՞ նաև դրանք կիրառելու կարողությունը»** հարցին հարցվողների 8 %-ը հիմնականում կարևորել է մտապահումը, 29 %-ը՝ պատասխանել է՝ գիտելիքների կիրառելու կարողությունը, 63 %-ը նշել է՝ երկուսն էլ կարևոր են:

Իսկ ասիա **«Ի՞նչ դժվարություններ եք հանդիպում մնացորդային գիտելիքների ստուգման ժամանակ (օրինակ՝ ժամանակի սահմանափակում, միջանկյալ**

գնահատում և այլ» հարցին հարցվողների 85.5 %-ը պատասխանել է՝ ժամանակի պակասը, 5 %-ը՝ սովորողների անհամապատասխան մոտեցումները, 9.5 %-ը՝ գնահատման հստակ չափանիշների բացակայությունը:

Հավելենք, որ համաձայն ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարի 24 փետրվարի 2023 թ. N 11-Ն հրամանի՝ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում, ըստ նպատակի, ներկայումս կիրառվում է սովորողների գնահատման երեք տեսակ՝

- 1) հայտորոշիչ գնահատում,
- 2) ձևավորող գնահատում,
- 3) ամփոփիչ գնահատում (միավորային և բնութագրող) [4]:

«Ի՞նչ կարծիք ունեք, երբ սովորողները կրկնում են ուսումնասիրած նյութը՝ ստուգելով մնացորդային գիտելիքները, դա որքանով կարող է ամրապնդել նրանց կարողունակությունը» հարցին հարցվողների 76 %-ը պատասխանել է, որ այս գործընթացը շատ կարևոր է, քանի որ նպաստում է ավելի երկարատև հիշողության ձևավորմանը, 1 %-ը արձագանքել է՝ կրկնությունը չի բերում նշանակալի արդյունքների, եթե ուսումնական նյութը անիմաստ է թվում, 19.5 %-ը մնացորդային գիտելիքների կրկնությունը որոշակի ազդեցություն ունի՝ կախված աշակերտի մոտեցումից, իսկ 3.5 %-ը կրկնություն կիրառելու ժամանակ միշտ չէ, որ գիտելիքները պահպանվում են երկարաժամկետ:

Հարցաթերթիկի հաջորդ՝ **«Ըստ Ձեզ՝ որո՞նք են մնացորդային գիտելիքների ստուգման դժվարությունները»** հարցին հարցվողների 5.5 %-ը պատասխանել է, որ դժվար է հստակ պարզել սովորողի մտապահման մակարդակը, 15.5 %-ը պատասխանել է, որ բավականին շատ ժամանակ ու ջանք պետք է ներդրվեն արդյունավետ գնահատման ձևերի ընտրության համար, 43 %-ը՝ նման աշխատանքների իրականացման բովանդակությամբ վերապատրաստումների բացակայությունը, իսկ 36 %-ը՝ մնացորդային գիտելիքների ստուգման մեթոդական ուղեցույցների բացակայությունը:

Իսկ անհա «Ո՞րն է, ըստ Ձեզ, մնացորդային գիտելիքների առավել արդյունավետ ստուգման ձևը՝ տարբեր դասարանների համար (տարրական, միջին, ավագ դպրոց)» հարցին հարցվողների 82.5 %-ը տարրական դասարանների համար առանձնացրել է խաղային ու նախագծային մոտեցումները, գրավոր քննություններն ու բանավոր հարցումները, միջին դպրոցի համար հարցվողների 92 %-ն առանձնացրել է գրավոր քննությունները, բանավոր հարցումները, գործնական աշխատանքները, իսկ ավագ դպրոցի համար հարցվողների 87 %-ը պատասխանել է՝ գրավոր քննություններ, բանավոր հարցումներ, գործնական աշխատանքներ, նախագծային և խմբային աշխատանքի իրականացում, ինքնագնահատում և հետադարձ կապ:

Ուսուցիչները հիմնականում հավատարիմ են ավանդական մեթոդներին (գրավոր ստուգումներ, քննություններ և բանավոր հարցումներ), որոնց կիրառումը գերակշռում է մնացած այլ ձևերի նկատմամբ (օրինակ՝ խմբային աշխատանքներ, նախագծային աշխատանքներ և այլ նորարարական մոտեցումներ):

Սա ցույց է տալիս, որ դպրոցներում դեռևս գերակշռում են գնահատման դասական մեթոդները:

Հարցմանը մասնակցած ուսուցիչների մեծամասնությունը նշել է, որ կարևոր են ավանդական մեթոդները (50.8 %), ինչը ցույց է տալիս, որ ուսուցիչները չեն կիրառում նորարարական մոտեցումներ: Սա նշանակում է, որ դպրոցներում դեռևս մեծ է ավանդական կրթական մշակույթի դերը: Հարցված ուսուցիչների մեծամասնությունը (63 %) նշել է, որ մնացորդային գիտելիքների ստուգման ժամանակ պետք է ստուգվի ոչ միայն հիշողությունը, այլ նաև գիտելիքները կիրառելու կարողությունը: Սա նշանակում է, որ կան ավանդույթներ, որոնց համաձայն՝ պետք է առավել ուշադրություն դարձվի նաև գիտելիքների գործնական կիրառման վրա, ինչը համատեղում է թե՛ ավանդական մոտեցումները, թե՛ նորարարական մեթոդները:

Հարցման արդյունքում բացահայտվել է մի շարք խոչընդոտներ, որոնք առնչվում են մնացորդային գիտելիքների ստուգմանը: Դրանց թվում հատկապես նշվում է ժամանակի պակասը (85.5 %), ինչը կտրուկ սահմանափակում է ուսուցիչների հնարավորությունները՝ արդյունավետ գնահատելու աշակերտների գիտելիքները: Ավելին, դեռևս մեծ ազդեցություն ունի գնահատման չափանիշների բացակայությունը (9.5 %), ինչը ցույց է տալիս, որ օբյեկտիվ գնահատման համար ուսուցիչները դեռևս չունեն հստակ ու կայուն չափորոշիչներ:

Հարցման արդյունքները նաև ցույց են տալիս, որ ուսուցիչները չեն դիտարկում սովորողների ակտիվ մասնակցությունը՝ որպես գիտելիքների ստուգման կարևոր բաղադրիչ նույնիսկ այն դեպքում, երբ գիտելիքների կրկնությունը համարվում է արդյունավետ եղանակ (76 % մասնակիցներ հստակ նշել են, որ կրկնությունը կարևոր է երկարաժամկետ հիշողության համար): Ենթադրվում է, որ ուսուցիչները հաճախ չեն կիրառում ինտերակտիվ ու մասնակցային մեթոդներ, որոնք սովորողներին կիրախուսեն ավելի ակտիվորեն ներգրավվել կրթական գործընթացում: Ուսուցիչները նշել են, որ մնացորդային գիտելիքների ստուգման գործընթացում դժվար է հստակ սահմանել սովորողների մտապահման մակարդակը (5.5 %), իսկ արդյունավետ գնահատման ձևերի ընտրությունը պահանջում է ավելի շատ ժամանակ ու ջանք (15.5 %), ինչը նաև կարող է հանդիսանալ բարելավման ոլորտ: Իսկ մնացորդային գիտելիքների ստուգման մեթոդական ուղեցույցների բացակայությունը (36 %) ու խնդրին վերաբերող վերապատրաստումների սակավությունը (43 %) դիտարկվել են որպես խոչընդոտներ, որոնք պահանջում են լուծում: Տարբեր դասարանների համար ուսուցիչները նշել են, որ տարբեր մեթոդներն առավել արդյունավետ են. տարրական դպրոցում՝ խաղային և նախագծային մոտեցումները, իսկ ավագ դպրոցում՝ գրավոր քննությունները, բանավոր հարցումները, գործնական աշխատանքներն ու նախագծային աշխատանքները: Սա ցույց է տալիս, որ ուսուցիչները կիրառում են ուսուցման տարբեր մեթոդներ: Հարցումների արդյունքները ցույց են տալիս, որ, չնայած նորարարական մեթոդների ու տեխնոլոգիաների զարգացմանը, դպրոցներում դեռևս գերակշռում են ուսուցման և գնահատման

ավանդական ձևերը: Վերջինս պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ուսուցիչների գերակշիռ մասը չունի ուսուցման և գնահատման գործընթացում S2S ռեսուրսների կիրառելիության անհրաժեշտ մակարդակ: Իրավիճակի բարելավման համար արժեքավոր կլինի ուսուցիչների հերթական (պարտադիր) ատեստավորման մոդուլներում սովորողների մնացորդային գիտելիքների ստուգման ձևերի ու մեթոդների բազմազանության բաղադրիչի ներդրումը: Այնուամենայնիվ, ուսուցիչներն ավելի շատ ուշադրություն են դարձնում ոչ միայն գիտելիքների մտապահմանը, այլ նաև դրանց կիրառման կարողությանը, ինչը առաջացնում է պահանջ նորարարական մոտեցումների ներառում ուսուցման գործընթացում:

Եզրակացություն

Մնացորդային գիտելիքների ստուգումը կարևոր բաղադրիչ է կրթական համակարգի արդյունավետության բարձրացման համար: Այս գործընթացում պետք է հաշվի առնել տարիքային, զարգացման ու կրթական պահանջների տարբերությունները և ընտրել համապատասխան ստուգման մեթոդներ, որոնք կօգնեն ոչ միայն ստուգել հիշողությունը, այլև զարգացնել գիտելիքների կիրառման կարողությունները:

Տարրական դպրոցում պետք է կիրառվեն ինտերակտիվ ու զննական միջոցներ՝ շեշտադրելով խաղերն ու մուլտիմեդիան, որոնք ստեղծում են միջավայր, որտեղ երեխաները կարողանում են մտածել և կիրառել իրենց գիտելիքները: Միջին դպրոցում օգտագործել ավելի բարդ մեթոդներ՝ նախագծային ուսուցում, թեմատիկ հարցազրույցներ ու ինքնագնահատում, ինչը կնպաստի ավելի խորացված վերլուծության և անձնական փորձի վրա հիմնված եզրակացությունների ձևավորման:

Ավագ դպրոցում, որտեղ սովորողները մասնագիտական կողմնորոշման վճռորոշ փուլում են, կարևոր է կիրառել մեթոդներ, որոնք խթանում են խորացված և համապարփակ գիտելիքների գործնականում կիրառմանը, դեպքերի վերլուծությանը և հետազոտական աշխատանքների իրականացմանը: Այս մեթոդները օգնում են գնահատել ոչ միայն հիշողությունը, այլև գիտելիքների կիրառելիությունը բարդ իրավիճակներում:

Ուսուցիչները, ընտրելով և համադրելով այս մեթոդները, կստեղծեն միջավայր, որտեղ սովորողները կկարողանան արդյունավետորեն ձեռք բերել, պահպանել և կիրառել գիտելիքները՝ հասնելով ուսումնական գործընթացի բարձր որակի: Այն, որ ուսուցիչների կեսից մի փոքր ավելին նախապատվությունը տվել է ավանդական մեթոդներին, օրինաչափ է, քանի որ մարդու գիտակցությունը պահպանողական է, այն փոխելու գործընթացը՝ երկարատև: Փոխելու գործընթացը պիտի խարսխվի համոզմունքի, այլ ոչ թե պարտադրանքի վրա:

Քանի որ ավանդական և նորարարական մեթոդների բաժանումը պայմանական է, կարծում ենք, որ ճիշտ կլինի ուսուցիչներին դրդել մեթոդներն ընտրելիս ելնել ոչ թե հակադրության, այլ համալրության սկզբունքից:

PROBLEM OF METHODS FOR ASSESSING STUDENTS' RESIDUAL KNOWLEDGE

Gevorgyan Pargev

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Vanadzor State University,
Republic of Armenia
pargevgevorgyan007@gmail.com*

Eminyan Gagik

*Ph.D. of Pedagogy
Vanadzor State University,
Republic of Armenia
geminyan@mail.ru*

Summary

Education has always been and continues to be a key driving force for the development of society. It provides an opportunity to shape generations that are ready to respond to various life challenges and solve them. Even now, when educational systems are refining their structure and developing with the help of new technologies and approaches, the methods of assessing education and their effectiveness have become an important topic of discussion. The article presents innovative methods that contribute to the efficiency of knowledge assessment.

Relevance of the article. Modern educational systems constantly require new approaches, particularly in matters of assessing students' knowledge. The effectiveness of the future educational process primarily depends on the correct choice of methods for assessing residual knowledge, which will help lay a more solid foundation for mastering the learning material, create new opportunities for students' development, and maximize the effectiveness of educational and upbringing activities.

Scientific novelty. The scientific novelty of the article lies in the introduction of innovative methods for assessing residual knowledge. Through an analysis of some features of these methods and their applicability, new approaches are proposed that will allow for more effective and comprehensive assessment of students' knowledge, skills, and abilities.

Relevance of the topic. The topic is relevant because the effectiveness of the educational system largely depends on the continuous improvement of assessment methods. In the context of reforms in general education, the importance of assessing residual knowledge becomes a key issue. The article presents innovative approaches that are significant for the possible continuation of the development of the educational process.

Main problems. One of the main issues regarding the limited capabilities of traditional assessment methods is that these methods do not provide a full check of knowledge acquisition and its applicability. In other words, the assessment of learning outcomes does not meet the demands of the time. The introduction of new approaches and technologies requires additional development and retraining of teachers, as well as enhancing their knowledge and skills.

Purpose of the article. The purpose of the article is to investigate and analyze the state of assessing residual knowledge using innovative methods, to present their significance and possible applications, which can have a significant impact on the educational process.

Novelty lies in the following: The article presents methods and technologies that not only meet modern educational requirements but also complement traditional approaches to assessing students' knowledge.

Practical significance of the study. The study is valuable because it can guide teachers in more effectively applying innovative methods and help improve teaching and assessment processes. Such approaches contribute to improving educational outcomes while providing students with new opportunities for the correct application of residual knowledge.

Keywords: *method, assessment, teacher, school, education, learner, project, exam, questionnaire.*

ПРОБЛЕМА МЕТОДОВ ПРОВЕРКИ ОСТАТОЧНЫХ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

Геворгян Паргев

*Доктор педагогических наук, профессор
Ванадзорский государственный университет,
Республика Армения
pargevgevorgyan007@gmail.com*

Эминян Гагик

*Кандидат педагогических наук
Ванадзорский государственный университет,
Республика Армения
geminian@mail.ru*

Аннотация

Образование всегда было и продолжает оставаться ключевым движущим фактором развития общества. Оно предоставляет возможность формировать поколения, которые готовы реагировать на различные жизненные вызовы и решать их. До сих пор, пока образовательные системы оттачивают свою структуру и развиваются с помощью новых технологий и подходов, методы оценки образования и их эффективность остаются важной темой обсуждения. В статье представлены инновационные методы, способствующие повышению эффективности проверки знаний учащихся.

Актуальность статьи. Современные образовательные системы постоянно требуют новых подходов, в частности, в вопросах проверки знаний учащихся. Эффективность будущего образовательного процесса зависит прежде всего от правильного выбора методов о проверке остаточных знаний, что поможет заложить более прочную основу для усвоения учебного материала, создать новые возможности для развития учащихся и максимально повысить эффективность учебно-воспитательной работы.

Научная новизна. Научная новизна исследования заключается во внедрении инновационных методов проверки остаточных знаний. После анализа некоторых особенностей существующих методов и способов их применения нами предлагаются новые подходы, которые позволят более эффективно и всесторонне оценивать знания, навыки и способности учащихся.

Актуальность темы. Тема актуальна, поскольку эффективность работы образовательной системы в значительной степени зависит от постоянного совершенствования методов оценивания. В контексте реформ в сфере общего образования встает вопрос о проверке остаточных знаний. В статье представлены инновационные подходы, которые имеют важное значение для развития образовательного процесса.

Основные проблемы. Одна из основных проблем, касающихся ограниченных возможностей традиционных методов оценки, заключается в том, что эти методы не обеспечивают полноценную проверку усвоения знаний и их применения. Иными словами, оценка результатов обучения не соответствует вызовам времени. Внедрение новых подходов и технологий требует дополнительного развития и переподготовки учителей, а также повышения их знаний и навыков.

Цель статьи. Цель статьи – исследовать и проанализировать состояние методов проверки остаточных знаний с помощью инновационных методов, представить их значимость и возможности их применения, что может оказать большое влияние на образовательный процесс.

Новизна заключается в следующем: представлены такие методы и технологии, которые не только соответствуют современным требованиям образования, но и дополняют традиционные подходы к оценке знаний учащихся.

Практическая значимость исследования.

Исследование имеет ценность, поскольку полученные результаты помогут учителям более эффективно применять инновационные методы при оценке знаний учащихся, а также эффективнее осуществлять процессы преподавания и оценивания.

Это способствует повышению образовательных результатов, и в то же время они предоставляют учащимся новые возможности для правильного применения остаточных знаний.

Ключевые слова: метод, оценка, учитель, школа, образование, обучающийся, проект, экзамен, анкета.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Asatryan L. yev urishner, «Krtuthyan hamakargi karavarman himunqner», Yerevan, 2003, 360 ej;
2. Harutyunyan N.K. yev urishner, Mankavarzhakan bararan, «Zangak», 2018, 248 ej;
3. Grini V., Kellagan T., Provedenie natsional'noy otsenki uchebnykh dostizheniy, kniga 4, Moskva Logos 2014, 372 s.
4. Matryushkina M.D., Otsenka kachestva postdiplomnogo pedagogicheskogo obrazovaniya: Opyt i perspektivy, Sant-Peterburg 2011, 158 s.
5. Shil D., Kartrajt F., «Analiz dannyykh natsional'noy otsenki uchebnykh dostizheniy», kniga 4, Moskva Logos 2015, 336 s.
6. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=174760> / ditvel e 20.03.2024/
7. https://aspu.am/website/images/files/us_%20gnahatman%20hamakargi%20ardyunavetutyuan%20barelavman%20karg.pdf / ditvel e 20.03.2024/
8. https://www-evalcommunity-com.translate.google/career-center/what-is-evaluation/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hy&_x_tr_hl=hy&_x_tr_pto=sc / ditvel e 20.03.2024/
9. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=195148> / ditvel e 20.03.2024/

Получено: 05.03.2025

Received: 05.03.2025

Рассмотрено: 06.03.2025

Reviewed: 06.03.2025

Принято: 24.03.2025

Accepted: 24.03.2025

© The Author(s) 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License